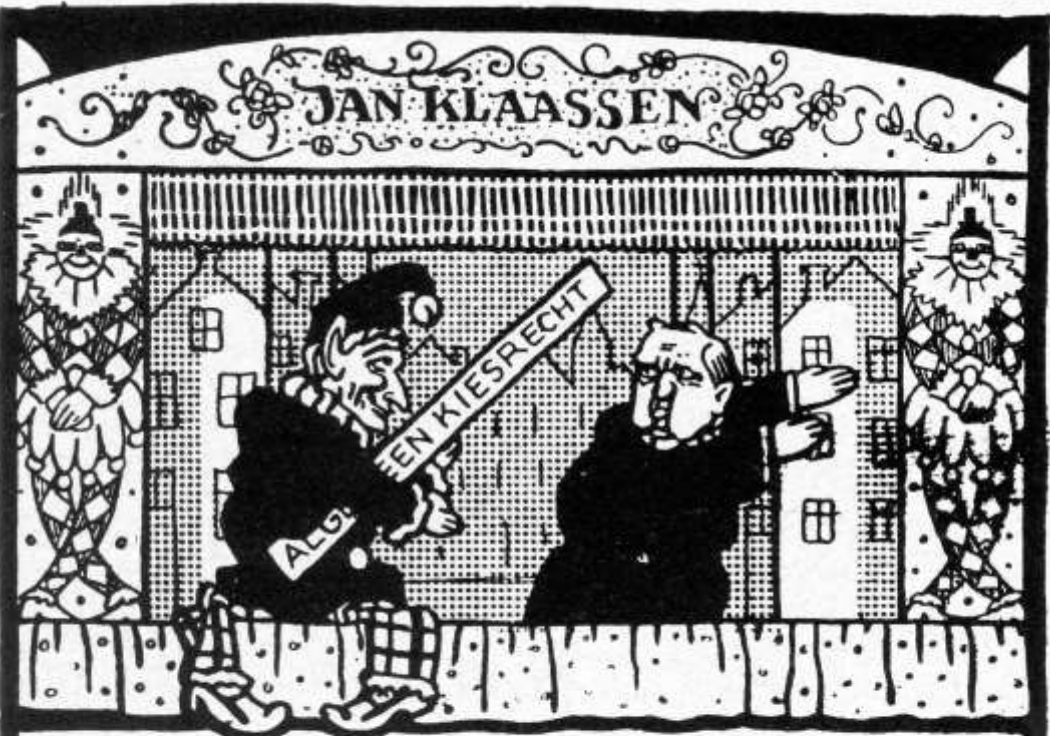

DE POLITIEKE POPPENKAST

VAN ALBERT HAHN
TEKST SAM DE WOLFF
VOORGEDRAGEN DOOR J. STERNHEIM
MET MEDEWERKING VAN
STELLA ANKERSMIT,
AB. HAHN JR. EN
A. BLEEKRODE.

Alle rechten voorbehouden.

DE POLITIEKE POPPENKAST

VAN ALBERT HAHN
VOORGEDRAGEN DOOR J. STERNHE
MET MEDEWERKING VAN
STELLA ANKERSMIT,
AB. HAHN JR. EN
A. BLEEKRODE

[Alle rechten voorbehouden.]

Amsterdam, Januari 1914

Reconstructie van 'Jan Klaassen in de politiek' op een tekst van Sam de Wolf voor het 'Politiek Poppenspel Festival op vrijdag 8 juni in de RASA te Utrecht en op vrijdag 15 juni 1979 in de King Kong te Antwerpen.

De poppen zijn in 2D uitgevoerde tekeningen van Albert Hahn, uit het originele manuscript. Dit was ter beschikking gesteld door zijn dochters. Als achtergrond in de poppenkast was een tekening uit zijn overige oeuvre, voorstellende een straat in Amsterdam met op de achtergrond een arbeider afgevoerd door de politie Door een collectief van Toneelwerkgroep Proloog, bestaande uit Pia van den Berg, Kommer 't Mannetje, Bert Plagman en Jan Smeets.

PROLOOG.

Zeg, Janneke, wilde jij spelen?
Dan zal ik U geven een riks; —
Zeg, Janneke, hongerlijder,
Dat 's beter toch dan niks.

Ik wil niet spelen, ik kan niet spelen,
Spelen is mijn regel niet,
Voor *kapitalisten* speel ik niet!

Zeg, Janneke, wilde jij spelen?
Dan zal ik je geven een lint,
Als Lehman van mij heeft gekregen
En menig schijnheilige vrind.

Ik wil niet spelen, ik kan niet spelen,
Spelen is mijn regel niet,
Voor *kuipers* en *gluipers* speel ik niet.

Zeg, Janneke, wilde jij spelen?
Voor 't volk, dat zich eind'lijk bevrijdt?
Zeg, Janneke, wilde jij wezen
Een makker in onzen strijd?

'k Wil wèl spelen, 'k zal wèl spelen,
Spelen is, mijn regel wel,
Voor 't *socialisme* speel ik wel.

EERSTE BEDRIJF.

JAN KLAASSEN.

Nog ben ik duiz'lig in mijn kop,
Als had 'k twintig borrels op.
Nog draait hier alles om mij henen;
Ik sta zoo slap nu op mijn beenen
En toch heb ik er géén gepikt: —
Ik was er liever in gestikt,
Dan ooit weer één door 't keelgat spoelen.
Gedachten door dien kop nu woelen,
Die vroeger nooit daar zijn gedacht —
Zóó vreemd en nieuw, zóó vol van kracht,
Dat heel mijn hersenpan gaat gloeien,
Of 'k in een oven zat te broeien.

Die Pieter Jelles had gelijk! —
Waarom verschil van arm en rijk?
Waarom zou ik het langer dragen,
Mij- voor die heeren af te plagen? —
Hij zei 't zoo mooi: „Hef Uw gezicht,
Ter aard gebogen, óp naar 't licht!
De schatten, door Uw duizendtallen
Hier voortgebracht, behooren allen I”
Dat woord sloeg als de bliksem in : —
Wat 'k dof gevoelde, heeft nu zin.
Ik weet, wat 'k nooit nog heb geweten :
Ik wil niet meer Jan Klaassen heeten.

Nu weet ik, wat ik ben geweest:
Een vuil stuk vent, een dronken beest,
Een clown om wien de heeren lachten,
Maar dien zij ook als ... clown verachtten.
De helft der week zat ik in de kroeg —
Als 'k niet mijn vrouw of vrienden sloeg.
En was ik in mijn maag niet nat'rig,
Dan was 't in mijn kop zoo kat'rig,
Dat 'k enkel slapen, snurken kon,
Of lui wou liggen in de zon, —
Dat 'k niet in staat was werk te zoeken,
Maar enkel alles te vervloeken.

En nu, nu schaam ik mij voor Trijn,
Ben ik een mènsh, ik, dronken zwijn?
Als ik bij orgels sta te zingen,

Of als een gek sta rond te springen,
 Of erger nog Jezus, ik stik!
Jan Klaassen ben 'k, een hónd ben ik!
 Maar nu is 't **UIT**, ik heb 't begrepen!
 Die Pieter heeft me in 't hart gegrepen,
 En wat geen dominee ooit kon,
 Als hij met preeken hier begon,
 Dat heeft die sociaal gedaan,
 Het oude heeft nu afgedaan.

(roept:) Trijn, Trijn!

TRIJN.

Dag Jan! (*Ziet de roos.*)
 Maar zeg, wat is er aan de hand?
 Heb jij geheel nou geen verstand?
 Ben jij een haartje nou bedonderd?
 Wat mot die blom?

JAN.

Wees niet verwonderd; —
 'k Kom van geen bruiloft, Trijntje lief!. . . .

TRIJN (*ter zijde*)

Maar uit de kroeg, die luie dief!
 Begapper van z'n vrouw en kindje!. . . .
 Zegt: „Trijntje lief! — nou, hij bemint je!

JAN.

Kom Trijntje, kijk nou niet zoo boos-; —
 Dat bloempie is geen bruiloftsroos:
 Die roode roos zal vreugd hier brengen;
 Jou Jan zal jou niet langer krengen,
 Niet slaan, geen beul meer voor je zijn.
Af heeft jenever, brandewijn!
 De duivel zal dat vocht nou halen,
 Wijf! 'k ben nou één der socialen.

TRIJN (*huilend*)

Och, hemel! is 't nog niet genoeg?
 Dat komt er van die lamme kroeg:
 't „trelirium" heeft hij te pakken,
 Is stapel gek. . . . En ik blijf plakken,
 Blijf achter met m'n arme kind.

JAN.

Zeg vrouw, huil niet je oogen blind;
 Er is geen reden om te schreien:
 Een bet're tijd komt voor je beien;
 'k Ben niet bezopen, heusch niet Trijn: —
 'k Wil altijd zóó bezopen zijn,
 Want door mijn keel ging *nou* geen natje;
 'k Heb niks gehad, geen enkel spatje.
 Hier zit wat, dat 's niet voor de poes:
 'k Ben dronken van een rooie roes.

TRIJN.

Maar Jan, maar Jan, wat scheelt je dan?
 Och, man, ik ben ontdaan ervan!
 Neen! uit je woorden spreekt geen klare,
 Maar in je kop is t niet je ware,
 Daar is niet alles in den haak.
 Ach, in je kop, daar loopt het spaak!
 O Jan, o Jan, wat mot 'k beginnen

JAN.

Neen Trijn, *nóú* ben ik bij mijn zinnen
 En vroeger was ik stapel gek

(*Trijn wil spreken*)

Kom Trijn, kom snoer mij niet den bek,

Ik heb je niet zoo gauw verteld,
Waarover jij zóó bent versteld.

[Muziek: Puppchen.]
(Jan begint op de 'Muziek te dansen.)
(Trijn af.)

JAN.

Troelstra, neem jij de zweep máár in je knuist;
Troelstra, dat is hun angst en puist;
Troèlstra, laat jij hem knallen,
En ransel d'r op,
Flink op hun kop. . . .

DOMINEE (komt op)

Door 't zondig leven is 't zóó ver met U gekomen,
Dat Gode zijn genâ U gansch'lijk heeft ontnomen!
Uw goede huisvrouw Trijn hééft snikkend mij verteld, Hoe
treurig, ja hoe slecht het met U is gesteld.
Gij staat hier als een dwaas, een zond'ge dwaas, tot spot
Van ieder, niet te dansen voor Uw Gód,
Zooals eens David deed, toen hij voor d'arke liep,
....Maar voor een geest des kwaads, die steeg uit d'afgrond
diep!

Ik hoord' U bij den dans den naam eens duivels uiten
En wil daarom het kwaad nog in zijn aanvang stuiten.
Wat moet die roode bloem, waarmee gij zijt versierd?
Weet dan : dat is de kleur, waarop de Satan tiert!

[Muziek a. v.]

JAN (zingt.)

Troelstra, neem jij de zweep máár in je knuist;
Troelstra, dat is hun angst en puist;
Troèlstra, laat jij hem knallen,
En ransel d'r op,
Flink op hun kop. . . .

DOMINEE (terug deinzend.)

Verdwaasde! gij weet niet, wat toch die naam beduidt:
De letters *der partij*, zij spreken 't duid'lijk uit, —
Wee, zondaar, zoo gij ooit in 's duivels klauwen viel! —
Want wat is Satans Doel? Als Prooi slechts Uwe Ziel!

JAN.

Zeg, kerel, hou je bek!
Ik ben geen zondaar en geen gek!
Ik vrees niet meer voor jou gefemel,
Want hier op aarde komt de hemel.
Ik weet ook, wat die naam beduid, -
Ik leg hem heel wat anders uit;-
Hij zegt tot onze werkerscharen:
Strijdt Door, Als Proletaren
Tot strijd roept ons het lied....
Aanzwellend.... hoor je 't niet!?
Sluit j' oogen voor het licht
En stop je ooren dicht!
Met angst moesten voor honderd jaren
Je zwarte broers die melodie ontwaren.
De wijs, die klinkt geducht, —
Ik wed, dat jij nou vlucht....

(zingt: Op mannen broeders saam vereenigd, enz)

Doek.

TWEEDE BEDRIJF.

JAN (zingt).

Zoo lang de lepel in de breipot staat,
Treuren wij nog niet....

Zoo lang de lepel in de breipot staat...
Zoo'n potje brei is lang niet kwaad,
Maar als de breipot ledig is,
Dan wordt het ook voor Jantje mis.
En toch.... met mijn half-leege maag
Ruil ik met vroeger lang niet graag,
Al wordt de boterham niet dikker, —
En dat is héél wat voor zoo'n bikker.
Wat hier nou in mijn kersepit
Voor nieuw gedachtenleven zit,
Maakt zachter d'oude, harde korst —
Vergoedt 't gemis aan leverworst.

't Is een verdomde harde tijd : —
Nou dat ik werken wil, ben ik den arbeid kwijt;
Ik slijp mijn zolen aan de keien
En veel kunnen zij niet meer lijen.
Maar loop ik ook op bordpapier,
Toch heeft ons Jannetje nog plezier.
Daar komt, daar komt een beter tijd!
Dat heeft ook Kléérkooper gezeid :
„De tijd komt aan, dat duister wijkt;
Zie, aan de kim het licht al prijkt,
Waar 't duister reeds de vlucht voor nam.
Het socialisme is de vlam
Die brandt voor hen, die toekomst-land omspitten!

TRIJN.

En als de vlam je gat verbrandt,
Moet je op de blaren zitten. —
Ja Jan, verdoe nou niet je tijd
Met wat Kleerkooper het gezeid.
Die kan voor mij wel naar den donder loopen :
Kan jij daarvoor nou *kleeren koopen*
Voor mij, voor jou, je kleine meid? —
Menéér! die het 't mooi-gezeid
(*Werkeloosheid op.*)

Maar zie je daar dat leelijk loeder?
Daartegen helpt geen lieve moeder

Dat krenge daar is de werk'loosheid!
Wat heeft menéér daarvan gezeid?
Die nam uit huis ons laatste meubel weg!
Wat doe je daar nou tegen, zeg?
Dat krenge, dat rijst, en wordt nog steeds maar groter. . . .

JAN.

Net als cadeaux bij margarine-boter.

TRIJN.

Hou op toch, man.
Och jan, och Jan, 't is om te grienen
Niks dan droog brood, ja zelfs geen margarine!
Dat heeft dat monster opgevreten!
Kan jij hem aan? dat wou ik weten.

JAN

Nou Trijn, wij zullen eens probeeren
Die lange "slaug" hier mores te gaan leeren.
De zweep der vakstrijd met de kosjre stempel
Van Oudegeest en Van den Tempel,
Die heb ik hier! Met deez' karwats,
Lange meneer, geef ik je d'eerste pats!

(*slaat.*)

TRIJN.

Hij krimpt!

JAN.

Maar nou, nou wordt hij at weer groter
Met enkel vakstrijd word ik hem niet-poter (*baas*)
Dus ook een mep der coöperatie:
Van allebei krijgt hij nou op zijn facie!

(*Jan slaat.*)

TRIJN.

Hij gaat, hij gaat . . .

JAN.

-Neen Trijn! nog niet. Er hoort nog bij
De rake pats door d'Arbeiderspartij.
(*slaat.*)

Nou is 't met jougedaan, jij maag're broer. . . .
Wèg, Werk'loosheid wèg! Naar je malle moeder!

(*Werkeloosheid af.*)

JAN.

Zie Trijn, hij 's weg, dat bonen-basie! Partij en Vakstrijd,
Coöperatie", Eenheid der drie zal ons bevrijden
(zingt: *Op Socialisten, sluit de rijen*)
(*Trijn en Jan af.*)

OUDE ARBEIDER (*zingt, opkomend*)

Moeilijk ging ik door het leven,
't Noodlot heeft mij niet verwend.
Niets dan ploet'ren, niets dan slaven, —
Vreugde heb ik nooit gekend
En bij 't rijzen mijner dagen
Stijgt ook mijner zorgen nood.
Wat is 't loon van al mijn zwoegen? —
Ik mag beed'len voor mijn brood.

Men heeft in mijn kinderdagen
Op de schoolbank mij geleerd,
Dat een goed barmhartig vader
In de hemelen regeert.
Wie heeft echter hier op aarde
Open oor voor onzen nood?
Wanneer zal de oude zwoeger
Niet meer beed'len voor zijn brood?

KUYPER (*komt op*).

Ik, oude man, 'k ben met Uw lot begaan.
Ik! man der kleine luyden, heb dat woord verstaan,
ik voel zoo zeer, hoe veel er wordt geleden.
Ik heb toch reeds voor menig jaar gebeden:
„O Heere, luister naar den werkman, die versmacht;
Zij kunnen niet wachten, geen dag en geen nacht.”

OUDE MAN.

En wanneer wordt die bée verhoord?

KUYPER.

„Zij die gelooven, haasten niet”, zóó spreekt het woord.
Vertrouw op God den Heer, zelfs in Uw diepste nood.

OUDE MAN.

'k Bid ied'ren dag vergeefs om 't dagijksch brood.

KUYPER.

De werkman moet dat brood duurder betalen,
Wil hij op d' ouden dag pensioen gaan halen,
Want 't woord uit Genesis moogt gij ook hooit vergeten:
„In 't zweet Uws aanschijns zult gij 't brood slechts eten.”

OUDE MAN.

In 't zweet mijns aanschijns. . . . Dat heeft mij het leven
Altoos geleerd, Leider, van God gegeven!
Maar 't and're bijbelwoord, klinkt in mijn oor als hoon:
„De Arbeider is waard zijn loon.”
O, man van God, waar is mijn loon gebleven?

KUYPER.

Hier niet op aard, maar in het volgend leven!

JAN (*komt op*).

Zeg, lig nou niet te kale-gezichten!
Bij mij kan jij zóó niks uitrichten;
En als jij uit den hemel nog het antwoord niet vernam
Stuur da'dlijk dan om antwoord maar een dringend telegram
Jij oude snoeper van een Bram!
Of liet Mathilde *jou* zoo lang op centen wachten
Als jij de oude stumpers laat versmachten?
Wel vriend, 't geduld is uit, wij *willen* Staatspensioen: —
Want van ons eigen geld, daar is 't niet van te doen.
Ik weet, je ben een beetje doof,
Een beetje erg, naar ik geloof; —
Dan zullen wij het luidkeels schreeuwen,
En vechten zullen wij er voor, als leeuwen.
En zeg dit uit ons naam, koopman in lintjes,
Ook maar aan j' allernieuwste liberale vrindjes
Die met jou hulp ons III hebben ontfutseld —
Maar vrees de wraak! Wat wordt je bleek! —

Is 't soms gevolg der Roode Week? —
 Dat er niet langer wordt geknutseld.
 Wij willen werk'lijk staatspensioen.
 Met minder kunnen wij 't niet doen.

KUYPER.

Mijn lieve broeder, wie zal dat betalen?

JAN

Zoete lieve Gerretje

Waar wist je 't-geld voor scheepjes uit te halen?

Dat 's dito, dito met een sterretje.

Zie jij dien stok? —Jij schrikt er van! —

Dat is het Kiesrecht voor een ied're vrouw en man!

Als ik dat heb en als ik eenmaal leer,

Dat ik het flink en sterk hanteer,

Dan weet ik, dat ik spoedig haal

Het noodig geld — bij jou en liberaal.

(Slaat met den stok en zingt:)

Komt makkers, aangetreden

Voor 't eerste burger recht, enz.

(Slaat Kuypers weg.)

JAN *(tot Ouden man).*

Gij oude man, die nooit begreep,

Wie uwe vijand is,

En wie Uw vriend, Wij brengen U

In 't leed een' lafenis.

Wij weten: 't is te weinig nog,

Maar strijden nu al weer

Na eerste zware worsteling
 Voor telkens méér en méér!

Wij bréngen vrucht U van den strijd:

Rust, voor Uw leden mat: —

Deéz' enk'le zachte lichtstraal nog

Voor U op 't neergaand pad.

Gij zaagt nog, vóór gij henen ging

Naar 't duist're rijk der dood,

Van 's werkers blijden gouden dag

Het eerste morgenrood!

[Zang: Morgenrood.]

Doek.

DERDE BEDRIJF.

JAN (*zingt.*)

Troelstra, neem jij de zweep máár in je knuist;
Troelstra, dat is hun angst en puist;
Troelstra, laat jij hem knallen,
En ransel d'r op,
Flink op hun kop. . . .

Dat heeft mij die Pieter nou kranig gedaan,
Dat hij er zoo kranig naar 't Loo is gegaan.
Die Hermans heeft het me verteld,
Hoe 't hier op 't Loo wel was gesteld.
Zij waren op het Loo zoo wit wel als een dooie,
Zóó bang waren ze daar toen voor dien rooie.
Maar luistert, hoe hij t het gezeid :
„Beangst was hare majesteit.
De vrees had haar zoo aangegrepen,
Dat zij in hoogstderzelver poepen zat geknepen.”
Och ja, die koningin blijft ook een wijf,
Net als mijn Trijn, maar Willemien heeft pooien aan haar lijf.
Hoe die 't er door slaat, — Jezus mag hel weten :
De man werkt nooit, en toch wordt er gegeten.
.... Als nou mijn kleine meid maar niet zoo ziek'lijk was; —
Nu in deez' tijd komt ziekte niet van pas.
Hoe kan ik hef voor Trijn en 't kleintje beter maken?—
Hoe kan ik, potverblom! wel uit d'ellende raken?

MILITAIR (*komt op.*)

Zeg Jan, waarom ga jij nou niet naar Indië toe?
Ik hoor, je bent d'ellende, narigheid hier moe.
Het handgeld laat je Trijn,
Want voor je kindje zal het geld wel noodig zijn.
Een vent als jij maakt gauw promotie.
Dat militair-zijn is nog niet zoo'n pest-negotie,
Want binnen een paar jaartjes, potverblomme,
Laat jij je vrouw en kind naar Indië komme,
En na tien jaar ben jij geridderd en geëerd:
Jij komt terug in 't land gepensionneerd.

JAN

Zeg, smeer hem nou, jij vuile smiegt!
Jij weet misschien niet, dat je liegt;
En verder, mót je dat wel zeggen
Om zelf niet uit je brood te leggen.
Dat Indisch leven is een hel —
Jij weet het niet, maar ik, ik wéét het wel!
Maar was het ook een paradijs,
Je brengt me toch niet van de wijs.
Mot 'k op bruine broeders schieten?
Waarom zou ik hun bloed vergieten?
Misschien, opdat het kapitaal
Een pond tabak er meer uit haal?
Zeg, smeer hem gauw, ik trap je er uit,
Jij landopvreter en schavuit!
Mijn nagels zou ik liever op gaan vreten,
Eer ik mijzelf zóó zou vergeten!
Want hier en over d' oceaen
Gaat heel je rotboel naar de maan!
D ruit, schavuit....

(*Zingt: Broeders laat ons de kazerne sloopen*)

TRIJNTJE (*komt op met de wieg en zingt.*)

Wie zal er ons kindeke douwen
En doet het zijn moederke niet;
Wie zal er zijn dekentjes vouwen,
Dat 't schaarsch door een holleke ziet?

Wie zal naar ons kindeke kijken,
Dien bleuzenden stouten kapoen?
Wie zal er zijn hemdekens strijken,
Zijn haarken in krulleske doen?

Wie zou voor ons kindeke derven
Haar laatste kruimelke brood;
Wie zou er, wie zou er voor sterven
En lachen op kind en op dood?

(De Dood verschijnt).

TRIJN.

Jan! Jan!

JAN

Wat wil jij bij die wieg, jij zwarte, somb're man?
Ach, anders is er niets, dat men ons nemen kan.
Dat wicht, ons eenigst kind, dat ons nog overbleef,
Gij zwarte, somb're man, o duld toch, dat het leef.
Ik wilde, dat dit kind nog eenmaal zou aanschouwen,
Wat wij uit al ons leed en onze smart opbouwen;
Want dat is toch het mooist, wat mij het leven biedt:
Dat eenmaal nog dat kind de blijde toekomst ziet.
O laat haar toch bij ons; wij zullen harder strijden,
Opdat eenmaal voor haar de dagen zachter glijden.
Het *leven* geef' ons niets dan harde, bitt're nood;
Hebt jij erbarming dan, wees jij dan milder, *dood!*
Ik weet, dat geen van ons, dat niemand van het heden
Het heerlijk toekomst-land, 't beloofde, zal betreden,

Maar 'k smeek tot jou voor haar: ontruk het wicht ons niet,
Opdat mijn kind éénmaal het socialisme ziet!

(De dood verdwijnt.)

Vrouw, Vrouw, de dood ging heen, 't gevaar is nu voorbij!
Thans in dit ernstig uur, kom! luister nu naar mij,
En zorg, dat al het oude verder in je zwijg',
Ter wille van je kind, opdat die 't beter krijg'.
Dit kind, ons een'ge nog, dat kind moet blijven leven En daarom
jij, naast mij, jou in den strijd begeven!
Te zamen winnen wij voor 't kind een beter thuis,
Een betere voeding ook; en in dat nieuwe huis
Zal 't bloeien als een roos, die toekomst-tuin zal sieren.
De vrienden roepen ons. Hun wapp'rende banieren,
Zij wijzen ons den weg! Ter wille van je kind
Nu naast mij in den strijd, voor altijd eensgezind!
Mee! voorwaarts! altijd voort en zonder ooit te wanken!
Zij roepen man en vrouw, de nieuwe vrijheidsklanken!

(Zang: Ontwaakt, verworpenen der aarde!)

Doek.

EPILOOG.

Het poppenspel is nu ten end.
Zeg, vrienden, ben *jelui* content?
Jan Klaassen is het echter niet,
Vóórdat hij nieuwe leden ziet.
Werft hij die aan door 't jolig spel,
Dan is 't hem en Trijntje wèl!

(zingt:)

Dan wil hij blijven spelen
Voor 't volk, dat zich eindlijk bevrijdt,
En wil hij altijd wezen een makker in dien strijd.

Altijd strijden, spelend strijden,
Spelen is zijn regel wel,
Voor 't socialisme speelt hij wel.

EINDE.